

TÜRKİYE'DE TOPLUM, YERLEŞİM VE YÖNETİM TARTIŞMALARI

EDITÖR:

DOÇ. DR. HASAN YAYLI

ISBN: 978-605-89463-1-6

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ BÖLÜMÜ

TÜRKİYE'DE TOPLUM, YERLEŞİM VE YÖNETİM TARTIŞMALARI

Editör: Doç. Dr. Hasan YAYLI

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ BÖLÜMÜ

12. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu

TÜRKİYE'DE TOPLUM, YERLEŞİM VE
YÖNETİM TARTIŞMALARI

25-27.10.2018 KIRIKKALE

Bildiriler e-kitabı

EDİTÖR:

Doç. Dr. Hasan YAYLI

YAYIMA HAZIRLAYANLAR:

Ali Buğra KÖÇÖK

Yasin Can GÖNÖLTAŞ

ISBN: 978-605-84963-1-6

Haberleşme Adresi: Kırıkkale Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Ankara Yolu 7. km 71450 Yahşihan/KIRIKKALE

TÜRKİYE'DE BİYOKAÇAKÇILIK SORUNU: KÜRE DAĞLARI MİLLİ PARKI ÖRNEĞİ

THE PROBLEM OF BIO-SMUGGLING IN TURKEY: THE CASE OF KÜRE MOUNTAINS NATIONAL PARK

Erdal GÜLER*
Ahmet MUTLU**

ÖZET

20. yüzyıl başlarında çevre sorunları küresel boyutta tartışılmaya başlanmıştır. Sanayi devriminin toplumsal, siyasal, ekonomik ve insan merkezli etkisi, insanlığın binlerce yılda yaptığından daha fazla tahribatına yol açmıştır. Bu yol ve yöntemler, çevre ve doğal kaynaklar üzerinde doğrudan yıkıcı sonuçlara yol açtığı gibi ulusları da mevcut kaynakları kaybetmemek ve sürdürülebilirliği sağlama konusunda yarıya sürüklemektedir. Bundan dolayı son dönemde dünyada gen bankaları oluşturulmakta ve biyoçeşitlilik ulusların doğal kaynaklar açısından zenginlik ve kaybedilemez bir değer/hak olarak görülmektedir.

Bioçeşitlilik, karasal, deniz, okyanus ve diğer su ekosistemleri, ekosistem toplulukları, türlerin kendi içinde, türler arasında ve ekosistemler arasında çeşitliliği ifade eder. Nüfus artışı, ormansızlaşma, kapitalist kentlerin rekabeti ve büyüme talepleri, toprak ve su kirliliği, teknoloji bağımlılığı ve tüketim endekli insan kimliği biyoçeşitliliğin yok olmasına ve ekosistemdeki dengenin sarsılmasıyla sonuçlanmasına hız katmaktadır. Bununla beraber teknolojidaki yeni gelişmeler, ekosistemden yararlanma boyutunu arttırarak biyoçeşitliliğin sağladığı kaynaklar açısından değerlendirilmesine yol açmıştır. Günümüzde genetik mühendisliği ve biyoteknolojilerin geliştirilmesi, genlerin, canlı türlerin sürdürülebilirliği ve çeşitliliğini sağlama konusunda önemli mekanizmalar olarak yaygınlaşmaktadır. Öte yandan biyoçeşitlilik, insanların gıda, ilaç, sanayi gibi ihtiyaçlarının sürdürülebilirliği açısından hayati önem taşımaktadır. Bu nedenlerle, genetik kaynaklar üzerindeki hakların kime ait olduğu tartışması yaygınlaşarak "Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi" ile devletlerin kendi sınırları içindeki genetik kaynaklar üzerinde hakları kabul edilmiştir. Söz konusu hakların gelişme sürecinde ortaya çıkan en önemli sorun "biyokaçakçılık"tır.

Biyokaçakçılık, endemik türlerin ve genetik çeşitliliğin yüksek olduğu alanlarda, canlıların ve onlara ait parçaların yetkili makamlardan izin alınmadan toplanarak, yurt dışına çıkartılması girişimleridir. Türkiye, endemik türler ve genetik çeşitlilik bakımından dünyanın sayılı biyoçeşitlilik alanlarından birisi durumundadır. Bundan dolayı biyokaçakçılık riski oldukça yüksektir. Buna karşılık, ülkemizde yönetim ve mevzuat düzleminde biyokaçakçılıkla ilgili yeterli bilinç ve donanımın olduğu söylenemez.

Bu araştırmanın konusu, Türkiye'de biyoçeşitlilik ve biyokaçakçılıktır. Araştırma konusu, Küre Dağları Milli Parkı özelinde işlenmiştir. Araştırmanın problemi, Türkiye'de biyokaçakçılığa karşı alınan hukuki-idari tedbirler ile bu konudaki farkındalığın yeterliliğidir. Alan araştırmasına dayalı olarak gerçekleştirilen araştırmanın evreni, Karabük ve Bartın'daki Doğa Koruma ve Milli Parklar Şube Müdürlükleri ile Küre Dağları Milli Park Şube Müdürlüğü'dür. Araştırmanın örneklemini ise söz konusu kurumların yetkilileridir. Araştırma, nitel araştırma yöntemine dayanmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre ülkemizde biyokaçakçılıkla mücadele hususunda yeterli bir örgütlenme ve hukuki düzenlemeden söz etmek olanaklı değildir. Bu çerçevede ülkemizde biyoçeşitliliğin korunması ve önemi hususunda yönetsel düzlemde farkındalık ve bilincin artırılması ile biyokaçakçılıkla mücadeleye yönelik etkin bir mevzuat oluşturulması gereği tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Biyoçeşitlilik, Biyokaçakçılık, Küre Dağları Milli Parkı.

*Öğr.Gör. Bartın Üniversitesi, Ulus Meslek Yüksekokulu, erdal.gurel@bartin.edu.tr. (Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Doktora öğrencisi)

**Prof.Dr.,Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, ahmet.mutlu@omu.edu.tr.

ABSTRACT

In the early 20th century, environmental problems began to be discussed on a global scale. The social, political, economic and human-centered effect of the industrial revolution has led to more destruction than mankind has done in thousands of years. These roads and methods have led directly to devastating consequences on the environment and natural resources, as well as pushing nations to compete each other in order not to lose existing resources and to maintain sustainability. As a result, genetic banks have been established throughout the world and biodiversity is regarded as a wealth and an indispensable value regarding the natural resources of the nations.

Biodiversity refers to the diversity of terrestrial, marine, ocean and other aquatic ecosystems, ecosystem communities, between species and among species, and between ecosystems. Population growth, deforestation, competition, and growth demands of capitalist cities, soil and water pollution, technology dependency and consumption driven human nature accelerate the destruction of biodiversity, thus the equilibrium in the ecosystem. Nevertheless, new developments in technology have increased the utilization of ecosystem, which in turn has led to the evaluation of biodiversity regarding the resources it provides. Today, genetic engineering and the development of biotechnologies are becoming important mechanisms for ensuring the sustainability and diversity of living species. On the other hand, biodiversity is vital to the sustainability of people's needs, such as food, medicine, and industry. For these reasons, the debate over the ownership of genetic resources has become widespread. With the "United Nations Convention on Biodiversity", it was adopted that states have the ownership of genetic resources within their borders. However, the most important problem that arises in the development process of these rights is "bio-smuggling".

Bio-smuggling is an attempt to collect endemic species and their parts in areas where the genetic diversity is high and to take them out of the country without the permission from authorities. Turkey is a one of the world's most important biodiversity areas in terms of endemic species and genetic diversity. Therefore, the risk of bio-smuggling is considered to be very high. However, it is difficult to argue that our country has sufficient consciousness of and mechanisms against bio-smuggling in terms of administration and legislation

The research subject of this study is the biodiversity and bio-smuggling in Turkey. The research subject is conducted in the case of Küre Mountains National Park. The research problem is the sufficiency of the awareness and legal-administrative measures taken against bio-smuggling in Turkey. The universe of the research based on field study is the Directorate of Nature Conservation and National Parks in Karabük and Bartın and Küre Mountains National Park Directorate. The sample of the research is the officials of these institutions. The research is based on qualitative research method. The results of the research show that it is not possible to speak of sufficient organization and legal regulation against bio-smuggling in Turkey. Therefore, it has been determined that effective legislation for combating bio-smuggling must be established and awareness and consciousness on the administrative level must be increased in order to protect and promote the biodiversity in our country.

Keywords: Biodiversity, Bio-smuggling, Küre Mountains National Park.

Giriş

Modern devletlerin inşası ve sanayi devriminin etkisi, insan doğa arasında bir kopuşu ifade ederek, doğa indirgemeci bir yaklaşımla sınıflandırılmış ve kapitalist piyasa için üretim kaynağı olmaktan kurtulamayıp ekolojik yıkımlara hız katmıştır. 20. yüzyıl sonundaki teknolojik devrimler, kapitalist üretim sistemine eklenerek, doğal kaynaklar üzerinde yıkıcı sonuçlara yol açtığı gibi ulusları mevcut kaynakları kaybetmemek ve sürdürülebilirliği sağlaması bakımından yarışa sürüklemektedir. Bundan dolayı son dönemde dünyada gen bankaları oluşturulmakta ve biyolojik çeşitlilik uluslarında doğal kaynakları açısından zenginlik ve kaybedilmez bir değer/hak olarak görülmektedir.

Biy çeşitlilik, karasal, deniz, okyanus ve diğer su ekosistemleri, ekosistem toplulukları, türlerin kendi içinde türler arasında ve ekosistemler arasında çeşitliliği ifade eder. Nüfus artışı ve gıda sorunu, yeşil alanın yok edilmesi, kapitalist kentlerin/örgütlerin/devletlerin büyüme talepleri, toprak ve su kirliliği, tüketim endeksli insan kimliği biy çeşitliliğin yok olmasına ve ekosistemdeki dengenin sarsılmasına hız katmaktadır. Bununla beraber biyoteknolojideki gelişmeler, ekosistemdeki türlerin, genlerin ontolojik mülkiyeti değiştirilerek patentlenmesi, piyasada meta üretimini arttırmıştır. Kapitalizmin, meta üretimini arttırma politikası, diğer bir ifadeyle "biyoteknoloji kapitalizmi" yeni bir metacı çoğaltma teknolojisi olarak yaygınlaşmaktadır (Reyhan, 2012, s. 257-258).

Genetik mühendisliği ve biyoteknolojilerin geliştirilmesi, genlerin, canlı türlerin sürdürülebilirliği ve çeşitliliğini sağlama konusunda önemli araçlardandır. Bu bakımdan genetik kaynaklar üzerindeki hakların kime ait olduğu tartışması yaygınlaşarak "Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi" ile devletlerin kendi sınırları içindeki genetik kaynaklar üzerinde hakları kabul edilmiştir. Ancak, genetik kaynak bilim ve teknoloji yardımıyla bir ürüne veya sürece dönüştürüldüğünde fikri mülkiyet hakları kapsamına girmekte ve genetik kaynağı sağlayan ülke, kaynağı sağlarken haklarını güvence altına almamışsa, sağladığı kaynak üzerinde tasarrufu ortadan kalkmaktadır. (*Biyokaçakçılıkla Mücadele Rehberi*, 2013, s. 15).

Türkiye, endemik türlerin ve genetik çeşitliliğin yüksek olduğu biy çeşitliliğe sahiptir. Bu nedendir ki genetik çalışmalar veya endüstriyel amaçlı biyolojik çalışmaların faydalı sonuçlarını kaynak ülke ile paylaşmadan kullanmaları, *biyokaçakçılık* sorununu ortaya çıkarmaktadır. Fakat kavramın tahakküm aracı niteliğiyle, çok uluslu şirketlerin biyoteknolojik araçları kullanarak meta üretimini arttırmak amacıyla patentleme yoluyla sahiplenmeleri, biyokorsanlık olarak tanımlanmaktadır (Reyhan, 2012, s.340). Dolayısıyla insan-doğa arasındaki ilişki, bu tür teknolojilere sahip olanlar ve sahip olmayanlar arasında derinleşerek yeni bir suç türünü ifade etmektedir.

Dünya'da biyokaçakçılıktan yılda 25 milyar dolar gelir elde edildiği tespit edilmiştir. Bu kaçakçılık türü, zengin biy çeşitliliğe sahip bilim ve teknolojiye yoksun gelişmekte olan ülkelere, bilim ve teknolojiye gelişmiş ülkelere doğru gerçekleştirilmektedir (Sümer, 2016, s.217). Ülkeler, biy çeşitliliğin yani tür çeşitliliğine bağlı olarak genetik kaynakların yurt dışına çıkışı engellemek için doğal zenginliklerini tanımlayarak envanter işlemlerini gerçekleştirip gerekli tedbirleri almaktadır. Bu bağlamda yerel veya ulusal düzeyde biy çeşitlilik farkındalığı-tespiti oluşturulmaktadır. Ülkemizde ise Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesinde Doğa Koruma ve Milli Parklar (DKMP) Genel Müdürlüğü bu tür işlevleri yerine getiren kurumların başında gelir.

Biy çeşitliliği korumak için in site yani yerinde koruma yöntemi, doğal habitatı için bir türün ve onun taşıdığı genlerin en iyi korunması işlemi, o türün doğal yaşam ortamlarında yaşamasıdır. Ekosistemi yerinde koruma yöntemlerinin başında "Mili Parklar" gelmektedir. DKMP Genel Müdürlüğü'nün verilerine bakacak olursak biyokaçakçılık olayları milli parklar bölgesinde yoğunlukta gerçekleşmektedir.

Bu araştırma, biy çeşitlilik ve biyokaçakçılık sorununu milli park kapsamında derinlemesine incelemektedir. Bu nitelikte çalışma probleminin temel soruları, ülkemizde biy çeşitliliğin ne derece değer gördüğü ve buna bağlı olarak biyokaçakçılık hakkında kapsamlı sorgulamaları içerir. Araştırmanın evreni, Karabük ve Bartın'daki DKMP şube müdürlükleri ve Küre Dağları Milli Park (KDMP) şube müdürlüğüdür. Araştırmanın örnekleme ise ilgili kurumlar içinde biyokaçakçılık hakkında yeterli donanıma sahip oldukları tezinden ileri sürülerek seçilen toplam 3 kişiden oluşmaktadır. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden mülakat tekniği kullanarak yarı yapılandırılmış görüşme formu ile gerçekleştirilmiştir.

1. Türkiye’de Biyokaçakçılık Sorunu Ve Milli Parklar

1.1. Biyoçeşitlilik

Biyoçeşitlilik, bir bölgedeki genlerin, türleri, ekosistemlerin ve ekolojik olayların oluşturduğu bütün olarak tanımlanmaktadır. Vahşiyaşam derneği (The Wildlife Society) biyoçeşitliliği, hayvanların, bitkilerin ve toplumların zenginliği, bolluğu ve değişkenliği, aynı zamanda bunları bir diğerine, toprağa, suya ve havaya bağlayan çevresel olaylar olarak tanımlar. Biyoçeşitlilik, ekosistem, tür ve genetik olarak üç türden meydana gelmektedir. Ekosistem çeşitliliği, canlıları barındırmak ve onların nesillerini sürdürmelerini için uygun bir ortam sunar. Tür çeşitliliği, bir bölgede yaşayan canlı türlerinin sayısını ifade eder. Yerküre üzerinde mevcut olan tür çeşidi 10 milyon ile 80 milyon arasında olduğu tahmin edilmektedir. Bugüne kadar bu sayısının sadece 1.6 milyonu bilim adamları tarafından tanımlanmış ve isimlendirilmiştir. Genetik çeşitlilik ise belli bir tür, populasyon, alt-tür ya da ırk içindeki gen farklılığını ifade etmektedir (Demirayak, 2012, ss. 4-5).

Birleşmiş Milletler (BM), insanoğlunun karşı karşıya bulunduğu çevre sorunlarını 1972 yılında Stockholm’de toplanan ve “Birleşmiş Milletler İnsan Çevre” adı verilen konferansta bütün boyutlarıyla değerlendirmiştir. Konferanstan 20 yıl sonra 1992 yılında Rio Janeiro’da yine BM tarafından Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) çerçevesinde Dünya Zirvesi adı verilen çevre toplantısı düzenlenmiştir. Rio Konferansında 150’den fazla ulusun hükümeti, yasal olarak bağlayıcı olan Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesini imzalamıştır. Biyolojik çeşitlilik kavramı ilk kez bu konferansta kullanılmıştır. Ülkemizde ise bu sözleşme 27 Aralık 1996 tarihinde yayınlanan resmi gazetede onaylanarak kabul edilmiştir.

Biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik bir diğer sözleşme de 1996 yılında imzalanan Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme’dir (CITES). Bu sözleşme ile tehlike altındaki türlerin ticaretinin engellenmesi ve nesilleri tehlike altına girebilecek türlerin ticaretinin düzenlenmesi hedeflenmektedir. Diğer yandan 2010 Ekim ayında Japonya’nın Nagoya kentinde gerçekleştirilen BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi 10. Taraflar Konferansında 2011-2020 yılları arasında Uluslararası Biyoçeşitlilik On Yılı olarak ilan edilmesinin karar verilmiş ve BM genel kurulu tarafından ilan edilmiştir.

Biyoçeşitlilik, dünyamızdaki bütün canlılara yaşam evreleri sunmaktadır. Dünya, biyoçeşitlilik tarafından desteklenen ekolojik ve ekosistemlerden oluşmaktadır. Fakat çoğu insan, biyoçeşitliliğin öneminden ve azalışının ne gibi sonuçlara yol açacağına farkında değildir. 21. yüzyıldaki yaşam çevresi, kirlilik ve doğal kaynakların aşırı tüketimine yol açarken, insan yaşamı için ciddi sorun niteliği taşıyarak biyoçeşitliliğin yıkımına neden olmaktadır (Kahraman vd., 2011, s. 33). Bazı canlı topluluklarının ve ekosistemin zarar görmesi türlerin yok olmasıyla sonuçlanırsa, ekosistemin faydaları azalacak, insanlar için yaşam alanları azalarak nüfusunun azalmasıyla sonuçlanacaktır (Jeffery, t.y. ss. 147-159). İnsanların bu tutum ve davranışlarında hiçbir değişiklik gözlenmediğinde, biyoçeşitlilik kaybı hızlanacak ve daha az tıbbi ilaç, doğal afetler durumunda daha az savunmasız duruma gelme, küresel ısınmadan daha fazla etkilenmeyle sonuçlanacaktır (Kurt, 2017, s. 828).

Biyoçeşitliliğin anlam ve önemi saymakla bitmeyecek kadar olağanüstü niteliktedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) genel sağlık durumu olarak bitkilere bağımlılığın % 60 olduğu tahmin etmektedir. Besin devri, temiz hava ve su, toprak oluşumu, güneş enerjisini emme ve hidrolojik devir gibi sistemlerin düzen ve dengesi biyoçeşitliliğe bağlıdır. Aynı zamanda biyoçeşitlilik, kültürel çeşitliliğe de bağlı olarak insanların doğadan esinlenerek yaratıcı fikirler sunmalarına katkı sağlar (Kahraman, 2011, s. 34). Eğer insanlar, şuan ki toplumsal, kültürel bilincinde tüketim sınırsızlığından kurtulamazsa, gelecek savaşların biyoçeşitlilik üzerinden yani kaynakların sürdürülebilirliğiyle olacağı tahmin edilmektedir. Son dönemde yeni bir suç unsuru olarak biyokaçakçılık kavramsalının ortaya çıkışı, bir ileri aşama olarak savaşlarla sonuçlanabileceği tezini de kuvvetlendirmektedir. Bilim insanlarının tahminlerine göre 21. yüzyıl sonunda, yüzyıl başında var olan türlerin yüzde elli ya da daha fazlasını kaybedeceğiz (Myers, 1993, s. 74). Eğer insanlar yeryüzünde merkezci yaklaşımdan vazgeçmezse aynı zamanda kendi neslinin de sonunu hızlandıracaktır. Bundan dolayı biyoçeşitliliği önleyici samimi ilkeler belirleyerek eşi görüşmemiş tedbirler almak zorundayız (Myers, 1993, ss. 77-79).

1.2. Türkiye’nin Biyoçeşitliliği

Türkiye, biyoçeşitlilik açısından küçük bir kıta özelliği gösterir. Ülkemiz, coğrafi konumu itibarıyla üç farklı kıta (Avrupa, Asya, Afrika) arasında bir geçiş konumunda yer alır ve her üç

kıta'nın farklı özelliklerini, değişik derecelerde taşıyan orman, dağ, step, sulak alan, kıyı ve deniz ekosistemlerine sahiptir. Diğer yandan ülkemiz, Avrupa ve Orta Doğu'nun en zengin biyoçeşitliliğine sahip olmasıyla yani flora ve fauna özellikleriyle dünyanın en önemli üç ekolojik bölgesine sahiptir (Demirayak, 2012, s. 5).

Ülkemizin ekosistemi, yüksek endemizm ve genetik çeşitliliği sağlamaktadır. Ülkemiz, Akdeniz ve Yakın Doğu olmak üzere iki önemli vavilovyan gen merkezinin kesiştiği noktadadır. Bu iki bölgenin tahılların ve bahçe bitkilerinin ortaya çıkışında çok önemli bir role sahiptir. Türkiye'de ayrıca beş ayrı mikro gen merkezi bulunmaktadır. Son 30 yılda tahıl çeşidi 256 olup, 95'i buğday, 91'mısır, 22'si arpa, 19'u pirinç, 16'su süpürge darısı, 11'i yulaf, 2'si çavdar çeşididir. Bahçe bitkilerinin ise üretilmekte olan yaklaşık 50 cins ve yetiştirilip dağıtımı yapılan 100 kadar tür yanında yerli varyeteler ve diğer kaynaklardan gelenlerle beraber 200'ü bulduğu düşünülmektedir. Meyve türlerinde ise 80 tür Türkiye'de yetiştirilmektedir. Bununla beraber tarım ürünlerinde yabancı asma türünü de barındıran Anadolu, üzüm asmasının gen merkezidir (Çağlar, 2004, ss. 124-125).

Ülkemizde 460 kuş, 161 memeli, 120 sürüngen, 30 amfibi (çift yaşamlı), 480 deniz balığı ve 236 tür de tatlı su balığı yaşamaktadır. Günümüze kadar tespit edilen omurgalı hayvan sayısı ise 1500'e yakındır. Omurgalılarından, çoğunluğu balık türü olup 100'ün üzerinde tür endemik olarak sınıflandırılmaktadır. Alageyik ve sülüğün anatavanı da Anadolu topraklarıdır (*Biyokaçakçılıkla Mücadele Rehberi*, 2013, s. 17).

Türkiye, kuş göç yolları üzerinde bulunması sebebiyle, pek çok kuş türü için anahtar rolündedir. Bu türlerden bazıları küresel düzeyde tehdit altında olduğu bilinmektedir. Akdeniz ve Ege kıyıları nesli tehlike altındaki *Caretta caretta* ve *Chelonia mydas* türü denizkaplumbağları ile Akdeniz Foku'nun yaşam alanlarıdır. Akdeniz Fokunun Ege, Akdeniz ve Karadeniz'deki popülasyonu sabit olmayıp bu tür Karadeniz ve Marmara'da yok olmak üzeredir. Türkiye denizlerinde, 1970'lerde 150 ila 300 arasında Akdeniz Foku bireyi tahmin edilirken, bugün 100'den az birey kalmıştır. Ülkemiz aynı zamanda deniz memelileri açısından da zengindir (Çağlar, 2004, ss. 124-125).

Türkiye'deki bitki türlerinin ise % 33'ü endemiktir.¹⁹⁵ Yaklaşık 3.000 endemik toplam 9.000'den fazla bitki türü içeren florasında 500'den fazla soğanlı bitki, kardelen, karçiçeği, siklamen, lale, çiğdem türleri ile uluslararası çiçek soğanı ticaretinde tanınmaktadır. Yüksek endemizme sahip olan Türkiye florası, tıbbi ve aromatik bitkiler açısından da zengindir. Ancak 19. ve 20. yüzyılda ülkemizde 8 endemik bitki soyunun tükendiği tespit edilmiştir (www.nuhungemisi.gov.tr, 2017).

1.3.Biyokaçakçılık Sorunu

Biyoçeşitliliğin korunması ve gerekli tedbirlerin alınması, ulusal politikalardan çok küresel boyutlara ulaşmıştır. Ancak doğal kaynakların, kapitalist sistemde mülkiyet hakları bağlamında sorunlarla dolu bir süreci yaşadığı görülebilir. Ulusal sınırlar içerisinde dahi toprak üzerinde örgütlenmenin kamu kurumları veya şahıslar arasında tartışmaya yol açtığı gibi kamu kurumları arasında da rekabeti beraberinde getirmektedir. Yeşil alanların ve su kaynaklarının yol, enerji üretimi gibi hizmet boyutuyla sunulması çevresel değerlerin özsel niteliği göz ardı edilmektedir. Dolayısıyla ulusal veya uluslararası toplum, doğanın eşsiz değerleri, "faydacı" yaklaşımla değerlendirmesine almaktadır.

Ancak son dönemde rekabet edilebilirlik ulusal kurumlardan ziyade uluslararası alanda yaşandığı görülür. Nitekim bu durum yeni bir suç/sorun türünü ortaya çıkarmıştır. Biyokaçakçılık¹⁹⁶ olarak adlandırılan bu sorun, doğadan yabancı canlıların ve onlara ait parçaların yetkili makamların izni olmadan toplanması ve yurt dışına çıkartılması olarak adlandırılmaktadır. Canlıların kendisinin kaçırılması yerine herhangi bir doku parçasının, kanının kaçırılması moleküler düzeyde yapılacak araştırmalar için yeterli olmaktadır (Yorulmaz, 2014, s. 7). Son yıllarda biyokaçakçılık sorununun fark

¹⁹⁵ Tarım ve Orman Bakanlığı'nca yürütülen "Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme Projesi" (UBENİS) kapsamında yapılan çalışmalarda, İstanbul Soğanı (*Allium istanbulense*) adı verilen yeni bir endemik bitki türü keşfedildi (<https://www.ntv.com.tr>, 2017).

¹⁹⁶ Yukarıda kavram yüzeysel olarak tanımlanmıştır. Nitekim biyokaçakçılık olayı, yetkili makamlardan izin alınmış olsa dahi gerçekleştirilebilir. Çünkü araştırma izninin materyal toplamayı içerip içermediği, içeriyorsa izinde belirtilen miktar sınırlamasına uyulup uyulmadığı, araştırmanın izin verilen alanda ver türler üzerinde yapılıp yapılmadığı, araştırmacıların yanında izin belgeleri olan ülkenin akademisyeni olup olmadığı kontrol edilmelidir. Araştırma izninde belirtilen şartlar uygun değilse biyokaçakçılık vakası olarak değerlendirilir. Bu nedenledir ki kolluk kuvvetleri veya yerel halk araştırmacıların gösterdikleri belgeleri dikkatli şekilde inceleyerek gerekli nitelikte hareket edip etmediklerini kontrol etmelidir.

edilmesi, Avrupa Polis Teşkilatı (Europol) ve CITES verilerine göre, dünyada ekonomik açıdan yaklaşık 25 milyar dolarla uyuşturucu ve silah kaçakçılığında sonra 3. sırada yer aldığı ileri sürülmektedir (www.turktob.org.tr, 2017).

Doğal kaynakların karşı karşıya bulunduğu baskılar ve bu kaynakların sürdürülemez şekilde tahrip edilmiş olmasını yarattığı sorunlar, küresel ölçekte insanın geleceğini tehdit etmektedir. Dolayısıyla biyoçeşitliliğin azalması, kaynak kıtlığı ve rekabeti tüm gezeni, canlıları ve insanlığı eşit derecede etkileyecektir (Algan, 2002, s. 21).

Bu durumda biyoteknolojilerin devreye girerek endüstriyel tüketimin hızı mümkün olduğunca sürdürülmeye çalışılmaktadır. Avrupa Biyoteknoloji Federasyonu biyoteknolojiyi, “biyolojik sistemlerin bilim ve mühendislik ilkelerine dayalı olarak mal ve hizmet üretiminde kullanılması” olarak tanımlamaktadır (Tetik, 2017). Biyoteknolojilerin önemi, ekosistemdeki biyoçeşitliliğin azalmasıyla ve bu durumda biyokaçakçılığın yaygınlaşmasıyla daha da artmıştır. Bu yöntem teknikleri sayesinde canlıların genetik yapısında geleneksel ıslah yöntemleri ve doğal üreme-çoğalma süreçleri ile elde edilemeyen değişiklikler yapılmaktadır. Gelişmiş ülkeler bu fırsatları hızla ekonomik faydaya dönüştürmeyi başarmış ve biyoteknoloji sektörü ekonomilerinin itici güçlerinden biri haline getirmiştir (www.teknoloji6.com, 2017).

Günümüzde biyoteknolojinin tıbbi, tarım ve hayvancılık, gıda, çevre ve endüstriyel biyoteknoloji olmak üzere beş temel alanı bulunmaktadır. Dünya ölçeğinde biyoteknolojik süreçler kullanılarak üretilen ürünlerin küresel pazarlardaki paylarına bakıldığında en büyük payın gıda sektörüne ait olduğunu (%77), bunu antibiyotik (%12), ilaç-kit (%7), tarım (%3) sektörlerinin izlediği görülmektedir (Özgen, 2007). Dolayısıyla biyoteknolojilerin kullanım amacı ve katkıları: kimyasalların kullanım oranını azaltmak, suyun ve toprağın korunmasını, ilaçların, temel besin öğelerinin ve biyoçeşitliliğin sürdürülebilirliğini, daha kaliteli gıda maddelerin üretilmesi ve depolanmasını sağlamaktır (Özgen vd., 2007, s.39). Bununla birlikte biyoteknolojinin kapitalist sürecin üretim aracı olarak ekolojik sistem açısından olumsuz sonuçlarını göz ardı etmemek gerekir.

Biyokaçakçılığın temelinde biyoçeşitliliğin ekonomik olarak değerinin fark edilmesi yatmaktadır. Çünkü bu azalış daha az tıbbi ilaç ve doğal afetlerden daha fazla etkilenmeyi beraberinde getirerek, dünyadaki gıda ürünlerinin yaklaşık üçte biri arılar, kelebekler, sinekkuşları, yarasalar, böcekler ve diğer polen taşıyıcılarına bağlıdır. Sadece Amerika Birleşik Devletlerinde balarılar 10 milyar dolar değerinde tarım ürününün tozlaşmasını sağlamaktadır. Bu sınıftaki hayvan türlerinin yok olması demek, dünyada büyük ekonomik kayıplara yol açacağı gibi gıda kıtlığı ve açlık anlamına da gelmektedir (www.endangeredspeciesinternational.org, 2017).

Bioçeşitlilik, dünyadaki her ülke için doğal kaynak zenginliği olduğu gibi ekonomik kalkınma politikasıyla doğrudan ilgilidir (*Biyokaçakçılıkla Mücadele Rehberi*, 2013, s.8). Nitekim insanlığın geleceği büyük ölçüde biyoçeşitliliğin korunmasına bağlı olduğundan biyoteknolojilerin yaygınlaşması, biyokaçakçılık sorununu ülkelerin milli savunma politikalarıyla eşdeğerde görülmesine yol açmıştır. Çünkü biyolojik zenginliklerin, gelişmiş ülkeler tarafından bedel ödemeksizin yetkiszice-korsanlık yoluyla- patentlenmek suretiyle kullanım hakkını kendi tekeline alması yeni bir tahakküm aracını ekolojik emperyalizmi ortaya çıkarmaktadır (Reyhan, 2012, s.341).

Biyokaçakçılık vakalarında özellikle tarım, hayvancılık, balıkçılık, ormancılık, gıda, endüstri, peyzaj, tıp ve ecza sektörleri için yabani canlılar ve onların genetik kaynakları hammadde niteliğindedir. Soğanlı bitkilerin, bazı yılan ve böcek türlerinin yapılarında bulunan etken maddeler için biyokaçakçılığın yaşandığı, hatta bu maddelerin araştırmaların yapıldığı ülkeler tarafından patentlendiği bilinmektedir (*Biyokaçakçılıkla Mücadele Rehberi*, 2013, s.19). Dolayısıyla biyoçeşitliliğin kaynağındaki ülkeler, bu türleri henüz keşfedemediği gibi yurt dışına çıkışında gerekli tedbirleri alma hususunda yetersiz kalmaktadır.

1.4.Türkiye’de Biyokaçakçılık

Ülkemizde, biyolojik ticaret, biyoteknoloji ve genetik çalışmalar, sağlık ve kozmetik sanayi, hayvan koleksiyonculuğu, avcılık ve bilimsel çalışmalar için uluslararası kaçakçılığa maruz kalmaktadır (Yorulmaz, 2014, s.4).

Ülkemizden en çok soğanlı ve yumrulu bitkilerin kaçırıldığı, kardelen, orkide ve benzeri bitkilerin yanında mantar, balık ve yumurtası, kelebek, çeşitli böcekler, salyangoz, kurbağa, kertenkele, yılan ve kuş türlerinin yasa dışı yollarla yurt dışına kaçırıldığı tespit edilmiştir. Tıp,

kozmetik, gıda ve ecza sanayisi gibi alanların yanında kimyasal ve biyolojik silah üretmek gibi amaçlar için ülkemizden kaçırılan biyolojik varlıklar, peyzaj, ormancılık, balıkçılık ve koleksiyon gibi amaçlara hizmet etmektedir. Ülkemizde en çok biyokaçakçılığa sahne olan iller arasında, Isparta, Antalya, Burdur başı çekerken, Artvin, Edirne, Gümüşhane, Karabük, Kırklareli, Muğla, Rize, Tokat, Trabzon ve Van bulunmaktadır. En fazla biyokaçakçılık yapan ülkeler ise Rusya, Çek Cumhuriyeti, Fransa, Almanya, Avusturya, İsveç, Hollanda, İspanya, Danimarka, Belçika, Romanya, İsviçre, Macaristan, Japonya ve İsrail olmaktadır.

Ülkemizde biyoçeşitlilik ve biyokaçakçılık farkındalığını yaratmak amacıyla tarım ve orman bakanlığı bünyesinde DKMP genel müdürlüğü tarafından 2013 yılında biyolojik kaynakların önemi, durumu, kaçırılma yolları ve sebepleri üzerinde “*Biyokaçakçılıkla Mücadele Rehberi*” yayınlamıştır. Bu projeden sonra üniversiteler, kamu kurumları işbirliğiyle yerel halkta farkındalık oluşturmak amacıyla birçok ilde bu tür çalıştay ve seminerler yaygınlaştırılmıştır.

Ancak biyokaçakçılıkla mücadele konusunda ülkemizde doğrudan bir örgütlenme mevcut değildir. Tarım ve orman bakanlığı teşkilat şemasında 15 bölgeye ayrılarak DKMP bölge müdürlükleri illerde şube müdürlükleri, ilçelerde ise orman işletme şeflikleri kaçakçılık konusunda tespit ve idari yaptırım kararı almaya yetkili organlardır. Bu yaptırımlar, çevre, orman, milli parklar ve kara avcılığı kanunlarından alınan yetkilerle gerçekleştirilir. Ayrıca gümrük kanununa göre gümrük idarelerinin amirleri veya yardımcıları da idari yaptırım kararı almaya yetkilidir. Dolayısıyla ülkemizde biyokaçakçılıkla ciddi olarak mücadele edilmesi için biyokaçakçılık kanunu çıkartılması gerektiği gibi doğrudan bir teşkilat şeması da oluşturulması gerekir.

Ülkemizde biyokaçakçılıkla mücadele konusunda temel bir birim olmadığı gibi hukuksal olarak tanımlanmaması¹⁹⁷, biyokaçakçılığı önleme ve tespit mekanizmalarının yetersizliğini ortaya koymaktadır. Biyokaçakçılık kavramı mevzuatımızda henüz yerleştirilmemiştir. Bununla ötesinde, DKMP genel müdürlüğündeki daireler içerisinde sadece biyoçeşitlilik dairesinin görev alanında kavram kullanılmış olup, gerekli tedbiri, işlemleri ve tespiti yapmak konusunda beyanda bulunulmuştur.

Biyokaçakçılık olayındaki kolluk kuvvetlerimiz jandarma, emniyet, sahil güvenlik ve gümrük muhafaza görevlilerinden oluşur. Ancak ormanlık alanda veya milli park, tabiat parkı veya tabiatı koruma alanlarında, yaban hayatı geliştirme sahasında biyokaçakçılık olayı gerçekleşmesi durumunda orman muhafaza veya av koruma memurları tarafından tespit yapılabilmektedir (*Biyokaçakçılıkla Mücadele Rehberi*, 2013, ss. 116-117).

Ülkemizde biyokaçakçılık olayına karışanlar yurt dışından gelen şahıslar olduğu gibi turizm acentelerinin ve yerel halkın bu konuda katkılarının olduğu tespit edilmiştir. Turizm acentaları, tur rehberleri turistlerin gezinen yer hakkında daha fazla memnun kalmaları için türlerin toplanmasına veya parçalarının alınmasına izin vermektedir. Ayrıca yerel insanların özellikle kırsalda yaşayan halkın bu konuda da iyi niyetli davranarak maalesef turistlere kendi elleriyle doğadaki bitki ve hayvanları ve parçalarını teslim etmektedir. Bu bağlamda biyokaçakçılığı önleme konusunda kolluk kuvvetleri sorumlu daireler olduğu gibi yerel halkın ve turizm acentelerinin de bu konuda bilinçlendirilmesi beklenmektedir.

Özellikle biyoçeşitliliğin korunmasında ülkemizde korunan alanlar milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtı ve tabiat koruma alanları biyokaçakçılar için hedef yerler olsa da endemik türlerin olduğu bölgelerin yanında dini ve kültürel nedenlerle pek az insanın girdiği mezarlıklar da diğer bir hedef alanlarıdır. Bu nedendir ki biyokaçakçılara mezarlıklar kolay bir saha imkanı sunmaktadır.

Mevzuatımız, biyokaçakçılık olayında, özellikle yabancı şahıslar için caydırıcı bir nitelikte değildir. Bunun en önemli nedeni biyokaçakçılığın, kabahatler kanunu kapsamında değerlendirilmesidir. 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'na göre, kabahatten, “kanunun, karşılığında idari yaptırım uygulanmasını öngördüğü haksızlık anlaşılır.” Bu kanununda, çeşitli kabahatler kısmında biyokaçakçılık kavramsal olarak kullanılmadığı gibi buna dair ifadelerde yer almamaktadır. Dolayısıyla ilgili kamu kurumları ve en üst amirlik, kabahat olarak biyokaçakçılık hususunda idari cezaları (parasal değer) kesmektedir.

¹⁹⁷ 2000 yılından beri biyoçeşitliliği koruma amacıyla yasa tasarıları gündeme gelmiştir. En son olarak 2012 yılında yayımlanan “Tabiat ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu Tasarısı ile Çevre Komisyonu Raporu” ile doğa koruma alanında mevzuatta yönetim boşluğunun ve çakışmanın olduğunu genel gerekçe kısmında açıkça belirtilmektedir. Bu yönetsel ve hukuki ihtiyaç her ne kadar tespit edilse de yasa tasarısının “doğayı korumak değil, piyasanın kullanımına” açtığı gerekçesiyle sivil toplum örgütlerinin kamuoyu oluşturma girişimleriyle askıda kaldığı ileri sürülebilir.

Biyokaçakçılık olaylarında her durumda ve her yerde 2872 sayılı Çevre Kanunu “Biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilirliğinin sağlanması bakımından nesli tehdit veya tehlike altında olanlar ile nadir bitki ve hayvan türlerinin korunması” maddesi üzerinden idari cezalar kesilmektedir. Tabiki bu idari cezaya ek olarak kaçakçılığın özelliğine göre, 4458 sayılı Gümrük Kanunu, 6831 sayılı Orman Kanunu, 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu ve 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu uygulanmaktadır.

Ülkemizde, biyokaçakçılık, kabahatlar kanunu kapsamında değerlendirildiğinden idari para cezaların caydırıcı olmaması sebebiyle eleştirilmektedir.¹⁹⁸ Ancak biyokaçakçılık olayı, 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu kapsamında ihracı yasak ve ön izne bağlı mallara ilişkin tebliğe göre, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 14. Maddesine göre korunan alanlarda (Milli Parklar, Tabiat parkı, Tabiat koruma alanı, Tabiat Anıtı) ve 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu'na göre bir canlı türünün yok olma tehlikesiyle karşılaşılması, ekolojik dengeyi ve ekosistemi değer bozulmasına neden olunmuşsa adli ceza uygulanabilecek durumlar ortaya çıkmaktadır (*Biyokaçakçılıkla Mücadele Rehberi*, 2013, ss. 123-125). Öte yandan biyokaçakçılık vakası, 6831 sayılı Orman Kanunu ile 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu ve 1380 sayılı Su Ürünleri Kanununun da yasaklanan fiillerin milli parklar ve korunan alanlarda gerçekleştirilmesi durumunda idari cezaları bir misli artırılarak uygulanacağı belirtilmiştir.

Ayrıca biyokaçakçılık kamuoyunda fazla yer edinmediği gibi yerel-ulusal siyasiler tarafından gerçek değerinin yeterince önemsenmediği söylenebilir.¹⁹⁹ Nitekim, son zamanlarda bu tür açıklamalarla, tedbirlerin artırılacağı ileri sürülmektedir.

1.5. Biyokaçakçıların Alanı: Milli Parklar

Modernleşme ve kapitalistleşme hızı, insan-doğa arasındaki süreci de doğrudan etkilemiştir. Artan nüfus artışı, kentleşme, orman alanlarının tahrip edilmesi, teknolojik bağımlılık, sulak alanların kurutulması, doğal kaynakların aşırı ve bilinçsiz tüketimi gibi birçok faktör insanın doğa üzerindeki etkisini kuvvetlendirmiştir. Bu etkinin farkındalığı ise 19. Yüzyıl başlarında ulusal ve 20. Yüzyılda uluslararası politikalarla ortaya konmuştur.

İnsanın yaşadığı bu süreç çevrenin, ekosistemin devamlığını sağlama konusunda en yaygın olan doğa koruma yöntemlerinde birini “milli park” (national park) kavramının doğuşuna zemin hazırlamıştır. Genel olarak kavramın ortaya çıkışındaki arka zemini ABD ve Sierra Kulübünün²⁰⁰ önemli temsilcisi John Müir olmuştur. Müir'e göre, tüm doğal kaynakları günün birinde insanlarca tüketilecek birer mal olarak görmek ciddi bir yanlıştır. Ona göre, insan eli değmemiş doğanın korunmasıyla modernitenin hayatımızdan çekip aldığı doğal alana, Tanrı'ya yakın olma hissini geri getirebileceğini ifade etmektedir. Dolayısıyla ekosistem içinde canlıların, Tanrı'yı zikrettiği ve doğal alanın özsel nedenlerle korunması gerektiğini vurgulamaktadır (Çelik, 2015, ss. 407-408). ABD'de milli park fikrinin ortaya çıkışı sadece dinsel nedenlerle değil, ekonomik ve acı tecrübeler ışığında gelişmiştir.

Bir toplumun doğal dünyaya verdiği önem açık olarak, kamusal kaynakların yönetimiyle görevli olan kuruluşların verdikleri kararlarda ve bu karar süreçlerinde görülür (Jardins, 2006, s. 102). ABD'de toprak örgütlenmesi, Federal devletin kurumları içinde ve federe devletler arasında bölüşülmüşken milli parklar doğrudan içişleri bakanlığına bağlı, milli parklar servisinde yönetim faaliyeti gerçekleştirilmektedir (<https://www.nps.gov>, 2017).

Milli parkın yasal süreci ise Amerikan Kongresi'nin 1872 yılında Yellowstone yöresinde 8.670 km² büyüklüğündeki bir bölgeyi milli park ilan etmesiyle başlamıştır. Yellowstone Milli Park'ı Dünya'da ilk milli park olarak kabul edilmiştir (Şahbaz ve Altınay, 2015, s. 126). Nitekim ABD öncülüğünde başlayan hareket, dünya'da hızla yayılmaya başlamıştır. Amerikada'ki milli parkları

¹⁹⁸ Ülkemizde son 10 yılda 20 ülkeden 125 kişinin karıştığı 65 biyokaçakçılık olayında 3 milyon 500 bin tl idari para cezası uygulanmıştır.

¹⁹⁹ İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, 22 Ocak 2017 tarihinde Trabzon'da terör ve uyuşturucu brifinginde biyokaçakçılıktan bahsetmiştir: "Korsanlık, yüzyıllardır dünya üzerinde var olan bir suçtur ama siber korsanlık veya bilgisayar korsanlığı bizlere modern dünyanın karanlık bir armağanıdır. İçki, sigara kaçakçılığını belki çok uzun zamandır biliyorduk ama biyokaçakçılık diye bir şeyle maalesef yeni tanıştık" (www.icisleri.gov.tr, 2017).

²⁰⁰ Sierra Kulübü, ABD'de en büyük ve etkili çevre hareketidir. Kulübün en önemli stratejilerinden biri de nesli tükenmekte olan nadir bulunan türleri koruyarak sürdürülebilirliği sağlamak için ekosistem ve habitatta bağlantı kurarak insan girmemiş alanları korumaktır. Kulübün stratejik planında iklimden enerjiye, çevreye ve örgütlenmesine, bütçesine kadar ayrıntılı bilgiler mevcuttur (www.sierraclub.org, 2017).

Avusturya, Kanada, Yeni Zelanda ve Meksika ülkeleri izlemiştir. Avrupa'da ilk milli parkı Amerika'dan 37 yıl sonra 1909'da İsveç, ikincisi de 1914'de İsveçre ilan etmiştir (Yücel ve Babuş, 2005, s. 7). Milli parkların işlevleri, gen kaynaklarının ve biyolojik çeşitliliğin korunması, bilimsel-sanatsal ve eğitsel yararlar, doğal-tarihsel ve kültürel değerlerin korunması, rekreasyonel ihtiyaçların karşılanması ve ekonomik yararlar olarak sınıflandırılmaktadır.

20. yüzyıl başlarında doğanın korunması ve yönetimi ilgili uluslararası ölçekte gelişmeler yaşanmıştır. Bu girişimler sonucunda 1948 yılında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür girişimi ile milli parklar ve doğa koruma hareketi "Uluslararası Doğa Koruma Birliği" (IUPN) kurulmuştur. 1958 yılında birliğin adı "Uluslararası Doğa Koruma ve Doğal Hayatı Koruma Birliği" (IUCN) olarak değiştirilmiştir. 1990 yılında da örgüt IUCN kısaltmasıyla kalarak "Dünya Koruma Birliği" adını almıştır (Yücel ve Babuş, 2005, s. 8). IUCN, 185 ülkeden 1.300'ün üzerinde hükümet kuruluşu ve sivil toplum örgütünü içeren örgüt, doğal çevreyi, yaban hayatını ve biyolojik çeşitliliği korumak amacıyla kurulmuştur. Birliği görevi ise, tüm toplumları, doğanın bütünlüğünü ve çeşitliliğini koruma konusunda bilgilendirmek ve uygulamalarına yardımcı olmaktır. Türkiye ise bu örgüte 2004 yılında üye olmuştur (Cırık, 2007, s. 45).

Türkiye'de milli park kavramı, 1940'lı yılların sonunda ilk kez Prof.Dr. Selahattin İnal'ın "Doğa Koruma Karşısında Biz ve Ormancılığımız" adlı eserinde kullanılmıştır. 1956 yılında yürürlüğe giren 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 4. ve 25. Maddeleri ile "Milli Park" terimi mevzuatımıza girmiştir (Yücel ve Babuş, 2005, s. 17). 1958 yılında ülkemizde Yozgat Çamlığı ilk milli parkımız olmuştur. 1983 yılına kadar milli parklar sayısı artarken bu tarihte 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu çıkarılmıştır. Kanuna göre milli park, "bilimsel ve estetik bakımından, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçaları" olarak tanımlanmaktadır. 2018 yılı itibarıyla, ülkemizde 42 milli park ilan edilmiş olup, kapladığı alan 845.514 hektar alana ulaşmıştır.

Ülkemizde milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiat koruma alanlarının belirlenmesi ise tarım ve orman bakanlığınca milli park karakterine sahip olduğu tespit edilen alanlar, milli savunma bakanlığının olumlu görüşü, enerji ve tabii kaynaklar bakanlığı ve kültür ve turizm bakanlığı ile diğer ilgili bakanlıkların görüşü de alınarak çevre ve şehircilik bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile ilan edileceği belirtilmiştir.²⁰¹

Milli parklar, biyoçeşitliliğin ve gen kaynaklarının korunması açısından öncelikli alanların başında gelir. DKMP genel müdürlüğünün verilerine göre, ülkemizde 65 biyokaçakçılık olayının 39'u milli parkların dahil olduğu iller arasında yer alır. Her ne kadar milli parklar, biyoçeşitlilik açısından korunan alanlar olsa endemik türlerin bu tür alanlar dışında da keşfedildiği görülmektedir. Milli park sınırlarında bulunmayan Karabük'te özellikle böcek bitki türleri kaçırılırken Gümüşhane de böcek, Aksaray ve Gaziantep'te bitki türleri biyokaçakçılık faaliyetleri tespit edilmiştir. Dolayısıyla biyokaçakçılık vakalarının önlemek ve tespiti hususunda sadece milli park bölgelerindeki yöre halkını değil, tüm yurttaşlara Türkiye'nin biyoçeşitliliği hakkında bilinçlendirme ve koruma tedbirleri hakkında eğitsel faaliyetler yaygınlaştırılmalıdır. Aydın, Şanlıurfa, Kars ve Hatay'da biyokaçakçılık olaylarında Türkiye uyruklu kişilerin tespit edildiği görülmüştür. Dolayısıyla milli parklar, yerli ve yabancı kişiler için cazibe merkezleri olmaktadır. Özellikle milli parklara giriş işlemlerinin kolaylığından ve sınır güvenliklerinin yetersizliğinden, biyokaçakçılık vakalarının tespiti ve önlemi konusunda zorluklar yaşanmaktadır.

2.Biyokaçakçılık Ve Küre Dağları Milli Parkı Örneği

2.1.Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın konusu, biyoçeşitliliğin yaygın olduğu ve korunan alan sınıfındaki milli parklarda, biyokaçakçılık olaylarını inceleyerek, farkındalığını ortaya koymaktır. Araştırmanın problemi, Türkiye'de biyokaçakçılığı önleyici hukuki-idari tedbirleri alan araştırmasıyla incelemektir. Araştırmanın amacı, doğa koruma yöntemlerinden biri olan milli park özelinde biyoçeşitliliği ve biyokaçakçılığı analiz ederek, öneriler sunmaktır. Araştırmanın evreni, Karabük ve Bartın'daki DKMP şube müdürlükleri ve Bartın'da yer alan KDMP şube müdürlüğüdür. Araştırmanın örnekleme ise ilgili kurumlar içinde biyokaçakçılık hakkında yeterli donanıma sahip oldukları tezinden ileri sürülerek

²⁰¹ 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu 3..maddesinde 2/7/2018 tarihli ve 700 sayılı KHK'nin 79. maddesine göre, Cumhurbaşkanın kararıyla milli parkların ilan edileceğine dair değişiklik yapılmıştır. 01/11/2018 tarihli Cumhurbaşkanın 302 sayılı kararıyla Ankara, Çankırı ve Kastamonu illeri arasındaki belirlenen alanların "İstiklal Yolu Tarihi Milli Park" olarak ilan edilmiştir.

seçilen toplam 3 kişiden oluşmaktadır.²⁰² Araştırma, ülkelerin kalkınmalarında ve sürdürülebilir politikalar açısından biyoçeşitlilik kavramına dikkat çekerek biyokaçakçılık farkındalığı oluşturmak ve kurumsal analiz yöntemiyle katkılar sağlaması açısından önemlidir.

Araştırmada, bilimsel yöntemlerde en sık kullanılan veri toplama aracı olarak “görüşme tekniği” kullanılmış ve nitel araştırma yöntemine yer verilmiştir. Görüşme ile elde edilen verilerin kaydedilmesinde “not alma yöntemine” başvurulmuştur. Görüşme türleri içerisinde ise “görüşme formu” yaklaşımı kullanılmıştır. Dolayısıyla görüşmeci, önceden hazırladığı konu ve alanlara sadık kalarak önceden hazırlanmış olduğu soruları sorma ve ayrıntılı bilgi edinme amacıyla ek sorular sorma özgürlüğüne sahiptir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 180). Araştırma grubu içinde amaç, görelilik olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örneklemde çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktadır.

Verilerin rapor haline getirilmesinde, “betimsel analiz” yaklaşımına başvurulmuştur. Bu yaklaşımda, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilmektedir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları, düzenlenmiş ve yorumlanmış biçimde okuyucuya sunmak yer alır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 256).

2.2. Araştırma Bulguları ve Yorumları

Küre Dağları, dünyanın ve Türkiye'nin “ölmeden önce görülmesi gereken yerler” listesinde yer alır. Karadeniz’de Bartın ve Kastamonu il sınırları içinde yer alan KDMP, 2000 yılında milli park ilan edilerek Türkiye'nin 42 milli parkından biri olmuştur. Toplam 37.000 hektar alanı olan milli parkın yaklaşık %52'si Bartın ilinde kalmaktadır ve 80.000 ha alan da tampon zon olarak ayrılmıştır. KDMP, Türkiye’de tek tampon bölgesi olan milli parktır. Aynı zamanda KDMP, barındırdığı 157 endemik bitki türü ve bunlar içinde nesli tehlike altında olan 59 bitki taksonu ile WWF (Dünya Doğa Koruma Vakfı)'in dünyada doğa koruma açısından belirlediği 200 ekolojik bölge arasında yer almaktadır (www.wwf.org.tr, 2017).

Araştırma bulguları ve yorumları, biyokaçakçılık olaylarının en sık yaşandığı Karabük'teki DKMP müdürlüğündeki personelle görüşmeyi içerdikten sonra örneklem olarak seçilen KDMP için Bartın 'daki DKMP müdürlüğündeki görüşmeyi ve en son KDMP müdürlüğündeki derinlemesine görüşmeyle sistematik şekilde izlemektedir.

2.2.1. Karabük doğa koruma ve milli parklar şube müdürlüğü²⁰³

Görüşmeciye göre “*Biyokaçakçılık, ülkemize ait korunan alanların izinsiz yerli ve yabancı kişilerce toplanılması ve kaçırılmasıdır.*” Özellikle biyokaçakçılık olayının yurt dışına kaçırılma durumundan bahsedildiği ancak yurt içinde de yoğun şekilde görülebileceğini ifade edilmektedir. Çünkü kendi insanlarımızın para karşılığı yabancılardan doğadan canlı türlerinin toplattırılabilmesi açıklanmıştır.

Görüşmeci, ülkemizde biyokaçakçılığın hukuksal olarak açık ve net şekilde tanımlanmadığı için sıkıntılarının yol açtığını belirtmiştir. Nitekim şu soruyu sormaktadır: “*Her ürün toplayan biyokaçakçı mıdır? Neye göre karar verilecek?*” Biyokaçakçılığın kavramsal olarak mevzuatımızda netlik kazanmaması kolluk kuvvetlerinde de yetki karmaşıklığına yol açtığı tespit edilmiştir. İl Gıda ve Tarım Hayvancılık Müdürlüğü, salyangoz toplama izni verebilirken Orman işletmeler ise tali ürünleri (odun dışında, defne) izin verebilmektedir. “*Korunan alanlar içinde tür toplanmalarına bu kurumlar izin verebilirler ve biyoçeşitliliği zarara uğratabilirler*” Sülüklerin toplanmasına ve incelenmesine ise bu kurumlar izin verememektedir. Bu nedendir ki canlı türüne göre doğanın korunması açısından yetki sorunsalı ortaya çıkmaktadır.

Görüşmeci, biyokaçakçılık konusunda DKMP'dan hizmet içi eğitim aldığı gibi aynı zamanda Jandarma, emniyet ve okullarda biyoçeşitlilik ve biyokaçakçılıkla ilgili eğitimler verdiğini ifade etmiştir. Ancak görüşmeci, her ne kadar bu tür etkinlikler yapılırsa da daha fazla bu konuda önemsenmesi gerektiğini düşünmektedir.

Biyokaçakçılık olayında DKMP şube müdürlüğüne ihbarların olduğu tespit edilmiştir. Görüşmecinin, emniyet görevlileri tarafından ihbar yapılarak karakola gittikleri belirtilmiştir. Emniyet görevlileri yolda çevirme yaparak araçta kertenkelelerin yakalanmasıyla DMKP şube

²⁰² Valilik, ildeki mülki idarenin en üst idare amirliği olarak ilgili şube müdürlüklerinden sorumludur. Dolayısıyla Bartın Valiliği'nde biyokaçakçılıkla ilgili doğrudan bir örgütlenme yer almamaktadır. Ancak daha önce KDMP müdürlüğü Valilik binasında faaliyet gösterirken sonradan başka bir alanda görevini devam ettirmektedir.

²⁰³ 20.11.2017 tarihinde Karabük DKMP şube müdürlüğünde Orman Mühendisiyle mülakat gerçekleştirildi.

müdürlüğünü ekiplerine bildirmişlerdir. Görüşmeci, karakola gittiklerinde ilk olarak yetkili kurumlardan izin alınıp alınmadığına baktıklarını ifade etmiştir. Ayrıca izin belgelerindeki gibi türün miktarı ve özelliklerine göre mi toplatıldığı incelenmiş ve yerinde bir karar olduğu tespit edilmiştir. Fakat *"biyokaçakçılık doğrudan olmamıştır, yerli araştırmanın yanında yabancı bir kişinin olması bizi şüphelendirmiş, potansiyel suç unsuru olarak gördüğümüzden, genel müdürlüğe, gümrük kapılarına bu kişinin bilgilerini gönderdik"* ifadeleriyle bu kişi içinde işlem yapılmıştır. Bir diğer biyokaçakçılık olayında 6 kasa sülüğün ülkemiz vatandaşlarınca izinleri olmadan toplatıldığı tespit edilmiştir. 2872 sayılı Çevre Kanununun 9. maddesinde biyoçeşitliliği tahrip etmekten işlem yapıldığı görülür.

Biyokaçakçılık suç mu yoksa kabahat midir? Görüşmeci, en başta biyokaçakçılığın suç olarak tanımlanmasını beklemektedir. Çünkü biyokaçakçılığın yaptırımı caydırıcı olmamaktadır. *"İzinsiz tür toplayan kişiye şu kadar ceza alacaksınız dediğimizde, biliyoruz kesin cezamı, tamam"* ifadeleriyle önleme konusunda yetersiz kaldıklarını belirtmektedir. Öte yandan görüşmeci, biyokaçakçılıkla mücadele kanununun da çıkmasını önermektedir.

Biyokaçakçılık konusunda kimler sorumludur? Görüşmeci, *"av koruma kontrol görevlileri, orman işletme müdürlükleri, jandarma, polis"* olduğunu belirtmektedir. Görüşmeci, valilik bünyesinde biyokaçakçılıkla mücadele timi kurularak bu durumun hukuksal tanımı yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Çünkü *"dağınık yapıdaki bu örgütlenme, personellerin çalışma yerine göre görmezlikten gelebilmesine yol açabilmektedir"* ifadeleriyle görev dağılımının da mücadele konusunda problemlere yol açtığını göstermektedir.

Biyokaçakçılıkla mücadele rehberinde Karabük, biyokaçakçılık olaylarının en fazla yaşandığı iller arasında yer alır. Ancak görüşmeciye göre, biyokaçakçılık olaylarının tespit edildiğinden daha fazla gerçekleştirildiği ve önlemlerin yerinde/yeterince olmadığı ifade edilmiştir.

Görüşmeci, biyoçeşitlilik ve biyokaçakçılık konusunda yerel halkın yeterli bilince sahip olmadığını ifade etmiştir. *"Bu konuda eğitim faaliyetleri yaygınlaştırılmalı, köy okullarında bilgilendirme yapılabileceği gibi doğa koruma görevlilerinde bilinç düzeyleri artırılmalı, üniversite öğrencilerinin bölüm ayırmaksızın bilgilenmeleri sağlanmalı"* ifadelerinin yanında yerel yönetimlerinde görselemlerle kamu spotlarıyla bilinçlendirme/bilinçlenme çalışmalarında yer almaları gerektiği belirtmektedir. İmamlarında köylerde biyoçeşitlilik ve biyokaçakçılık hakkında eğitimler alınması sağlanarak yerel halkla bilgi paylaşımında bulunması gerektiği diğer önemli bir yöntem unsurudur.

Biyokaçakçılar kimlerdir? Görüşmeci; *"yerli, yabancı akademisyenler biyokaçakçılıkla ilgilenmekte ayrıca yerli akademisyenin desteği olmadan yabancı birinin böyle bir şeye kalkışacağını düşünmüyorum."* Dolayısıyla biyokaçakçıların genellikle akademisyenler olduğu tezi yaygın bir düşüncedir.

2.2.2.Bartın doğa koruma ve milli parklar şube müdürlüğü²⁰⁴

Biyokaçakçılık nedir? Görüşmeciye göre: *"Biyokaçakçılık, ülkemiz biyolojik zenginliklerin izinsiz yurt dışına çıkarılması, bitkilerin hayvanların kendilerine ait örneklerinin tohum veya dokuların, kan örneklerinin izinsiz toplatılması dolayısıyla hırsızlık yapılmasıdır"*. DKMP genel müdürlüğünün hazırlamış olduğu rehberde de benzer tanımı görmek mümkündür. Ancak biyokaçakçılık vakası, yurt içinde de gözlenebileceği tespit edilmiştir. Nitekim görüşmeci, doğada araştırma izinlerinin yerel ve yabancı diye sınıflandırıldığını ifade etmektedir. Araştırma izin belgelerinde ise araştırılacak alanda hangi türlerin ne kadar toplatılacağına dair tahakkuk olduğunu belirtmektedir.

Görüşmeci, biyokaçakçılıkla mücadele konusunda hizmet içi eğitim aldıkları gibi jandarmaya, muhtarlara ve avcı eğitim kurslarında farkındalık oluşturmak açısından bilgilendirme toplantıları yaptıklarını belirtmiştir. *"Biyokaçakçılık daha yeni fark edildi, genel müdürlüğümüzde yenisidir"*

Biyokaçakçılık olaylarında hangi daireler sorumludur? Bu konuda örgütlenmemiz yeterli midir? Araştırmaya göre biyokaçakçılık olayında oldukça karmaşık bir teşkilat şeması gözlenmektedir:

"Bazı milli parklar DKMP şube müdürlüğüne bağlı iken "Küre Dağları Milli Parkı" ayrı bir müdürlük olarak teşkilatlanmıştır"

"Orman işletme bölgeleri ile DKMP bölgeleri farklıdır, bazen evraklar karışıyor, işletmeye ait evraklar bize geliyor"

"DKMP şube müdürlüğünün birimleri ilçelerde yok, tüm il görev alanımızdır, ilçelere gitmemiz en az 1,5 saat ve köylere gitmemiz daha zor, biyokaçakçılıkla mücadele konusunda yeterli personele sahip değiliz"

"Orman işletmede dahi biyokaçakçılığı yeni duyanlar var, bilinç düzeyi kurum içinde de arttırılmalıdır"

²⁰⁴ Görüşme 27.11.2017 tarihinde Bartın DKMP şube müdürlüğünde Yüksek Orman Mühendisiyle gerçekleştirildi.

“Sadece bizim birimiz değil, kamu kurumlarıyla beraber hareket etmeliyiz, jandarma, emniyet kaçakçılık birimleri, sınır kapılarında gümrüklerdeki uzmanlar eşliğinde tespitler yapılmalıdır.”

Biyokaçakçılık vakası 2015 yılında “salep soğanları” hakkında ihbarın jandarmadan gelerek sahaya bakarak bu durum çerçevesinde tespit tutanağının hazırlandığı tespit edilmiştir. *“Eğer soğanlar yeni koparılmışsa oraya ekilir, kurumuşsa bilimsel araştırma amacıyla kurumlara gönderilir veya imha edilir.”* Nitekim *“salep burada öğrenilmiş, biz burada fazla müdahil olamıyoruz, küre dağlarına kaçak girenler olabiliyor, insanlarımız misafirperver (başka bir yerde 1 liraya çocuklara akrep toplattıklarını duymuştum)”* ifadeleriyle biyokaçakçılık vakalarının resmi kayıtlar daha fazla olduğu belirtilmektedir.

DKMP şube müdürlüğündeki görevliye göre, biyokaçakçılık kabahatler kanunu kapsamında değerlendirildiği ve suç olması gerektiği belirtilmektedir. Ancak 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, 2873 sayılı Milli Parklar Kanununun da ve 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu kapsamında ekosistemin değerinin bozulması ve canlı türünün yok olma tehlikesiyle karşılaşılmasıyla adli ceza durumları ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla milli park sınırlarında görevlilerinde bu konuda yeterli tedbirlerde bulunmadıkları söylenebilir.

Görüşmeciye göre milli park, *“çevrede bulunan biyolojik çeşitliliğin ve endemik türlerin ekosistemde doğal korunan alan sınırlarının ilan edilmesi”* olarak tanımlanmaktadır. KDMP’de biyokaçakçılık olayını tespit etmediklerini ve bu konuda yetkili KDMP Müdürlüğü’nün olduklarını ifade etmişlerdir. *“Biz yakalarsak tutanağı onlara (KDMP) teslim ederiz”* KDMP bölgesinde ise iş olarak yani arazi ve planlama çalışmaları kapsamında bulunmuşlardır.

Biyoeçitlilik ve biyokaçakçılık konusunda yerel halkta farkındalık oluşturmak için DKMP ve milli park müdürlüklerince seminer, toplantı ve çalıştaylar yapılmaktadır. Ancak görüşmeciye göre, bu farkındalık eksiktir. *“Başta muhtarlar bilinçlendirilmeli, yazın kuran kurslarında eğitimler verilmeli, köy kahvelerinde bu konular konuşulmalı, ormanda tek gezen, elinde kesici alet taşıyan jandarmaya bilgi vermelidir”*, *“Antalya’da biyoloji öğrencilerinin biyokaçakçıları ihbar ettiklerini biliyorum, sadece bu bölüm için değil, üniversite öğrencilerinin de bu konuda bilinçlendirilmesi gerekir”* ifadeleriyle öneriler sunulmaktadır.

Aynı zamanda biyoeçitlilik ve biyokaçakçılık konusunda hukuki-idari tedbirlerin yetersiz olduğu belirtilmiştir. Ayrıca gündemde yer alan *“Tabiat ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanun Tasarısı’nın çıkmasını bekliyoruz, biyokaçakçılık konusunda da bize yardımcı olacak ancak kanun tasarısının içeriği hakkında bilgi sahibi değiliz”* *“biz sadece çevre kanunu kapsamında işlem yapıyoruz”* ifadeleriyle ülkemizce gerekli hukuksal düzenlemelerin henüz yerli yerinde oturtulmadığı tespit edilmiştir.

Biyokaçakçılık vakasındaki temel aktörler kimlerdir? Görüşmeciye göre, *“biyolojik araştırmaları sadece yabancı akademisyenler yapmıyor, işbirlikçileri var. Yabancılar, KDMP’yi bizim akademisyenlerimizden daha iyi biliyor. Çünkü ellerinde teknoloji var, bu imkanları kullanarak turist gibi gelip numune toplayıp gidebiliyorlar.”* Dolayısıyla biyokaçakçılık vakalarının gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere doğru yapıldığı tespiti burada da görülür. Çünkü gen-teknolojilerinin gelişmiş ülkelere yaygınlaştırılması gelişmiş ülkelere endemik türler üzerindeki araştırmaların derinleşmesine sebep olmaktadır. *“KDMP sınırları çevrili olmadığı için tehdite açık, her yerden girebilirler”* ifadeleriyle bu konuda personel sayılarının artırılarak giriş ve kontrol işlemlerinin yerinde olacağı belirtilmektedir.

2.2.3.Küre dağları milli parklar şube müdürlüğü²⁰⁵

“Biyokaçakçılık, kaçakçılık adı üstünde, yasal olmayan bir durum, yabancıların izin almadan türleri kaçırmalarıdır” DKMP müdürlüğü rehberindeki tanımda bu şekilde yurt içi kaçakçılık örneği gözden geçirilmiştir. Dolayısıyla biyokaçakçılık kavramı literatürümüzde özellikle yabancılara karşı bir sorunsal olarak görülmektedir. Ancak Türk araştırmacılar da bu konuda potansiyel suçlu olabilir. Görüşmeci bu durumu şöyle ifade etmektedir: *“yurt içinde suç ve yakalamanın aynı anda gerçekleşmesi çok düşük bir ihtimal ama etkin mücadeleyle yurt dışına kaçışları engelleyebiliriz”*

Biyokaçakçılıkla mücadele konusunda hangi daireler sorumludur, örgütlenmemiz yeterli midir? Öneriler nelerdir? Kurumsal olarak Orman ve Su İşleri Bakanlığı bünyesinde Doğa Koruma ve Genel Müdürlüğü’nde biyoeçitlilik dairesi, önleme, izleme ve tespit yapmaktadır. Ancak diğer görüşmelerde görüldüğü gibi yönetsel sorun ortaya çıkmaktadır. Özellikle görüşmeci bu kapsamda sorularda sormaktadır:

“Havaalanları, deniz ve kara ulaşımında biyokaçakçılığı önleme mekanizmaları nelerdir?”

²⁰⁵ Görüşme 28.11.2017 tarihinde Bartın-Küre Dağları Milli Park Müdürlüğünde görevli mühendisle görüşülmüştür.

"Havaalanlarında biyokaçakçılık merkezleri oluşturulmalı. Valizlerde soğan var mı? Endemik bitkilerin türlerin, x-ray cihazlarında nasıl tespit edeceğiz? Diğer ülkeler bu konuda neler yapmaktadır?"

"Biyokaçakçılıkla mücadele konusunda doğrudan ilgili müdürlük kurulmalıdır."

"Biyokaçakçılıkla ilgili koordinasyon eksikliği var, orman işletmeler de ayrı bir birimdir onlara da sorumluluk yükleyemeyiz"

"Başka ülkeler biyokaçakçılık konusunda neler yapıyor, onlara bakmamız gerekir, yurt dışı örneklerini bende bilmiyorum"

"Biyokaçakçılık ya çok az yada yok ama az olması demek önlem alınmayacağı anlamına gelmez"

Görüşmeci, KDMP müdürlüğüne ihbarın henüz yapılmadığını belirterek böyle bir durumda DKMP'nin hazırlamış olduğu rehbera göre tutanak, tespit yapacaklarını belirtmiştir. Aynı zamanda başka bir yerde biyokaçakçılık vakasının tutanağının da ellerinde olmadığı ifade edilmektedir.

Ülkemizde biyokaçakçılığın kabahatlar kanunu kapsamında değerlendirilmesiyle eleştirilirken görüşmeci bu durumu yerinde ve "suç olmaması" gerektiği hususunda görüş belirtmiştir. *"bazı kişiler zevk için almış olabilir, bu kişilere suçlu demek doğru olur mu? Her ürün toplayan satıyor mu, bilimsel araştırma mı yapıyor? Bu ayrımı iyi yapmak gerekir"* ifadelerinde bulunmuştur.

KDMP'nin önemi ve işlevine baktığımızda, sıcak noktalardan biri olarak biyoçeşitliliğin oldukça zengin ve ülkemizde tek tampon bölge olduğundan önemli olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla tampon bölge, küre dağlarının denetim, önleme koruma hususunda ve yörede insanların kalkınmasını sağlanması için yer aldığı belirtilmektedir. Görüşmeci, KDMP'ye arazi çalışmaları dolayısıyla proje nedeniyle koruma amacıyla sürekli gittiklerini ifade etmektedir.

Görüşmeci, biyoçeşitlilik ve biyokaçakçılık konusunda yerel halkın yeterli bilince sahip olmadığını ifade etmiştir. *"Biyoeçeşitlilik ve biyokaçakçılık hususunda yerel halkta yeterli farkındalık oluştuğunu düşünmüyorum çünkü yemeye ekmeği olmayan kişilere biyokaçakçılık anlatmanın bir manası yok. Ekonomiden bağımsız çalışmalar yapılmamalı"* ifadeleriyle genel bir çıkarımda bulunmuştur. Nitekim *"biyokaçakçılar köyde insanlara para vererek ikna ediyor"* söylemi bu tezi doğrular niteliktedir.

Biyoeçeşitlilik ve biyokaçakçılık konusunda hukuki-idari tedbirler yeterli görülmemektedir. Biyokaçakçılıkla mücadele konusunda sınır kapılarında ve havalimanlarında güvenlik ve tedbirlerin artırılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Nitekim görüşmeci *"yabancıların geliş amacı sorulması gerekir, soruluyor mu, ilgili ikametgahları dışına çıkıyorlar mı emniyet görevlilerince takip edilmesi gerekir"* *"Ülkemizde hukuksal eksiklik vardır ancak bu illa kanunlarla yapılması gerekmez, yönetmeliklerde çıkarılabilir"* ifadelerinde bulunmuştur. Mevzuatımızda ise biyokaçakçılık kavramsal olarak kullanılmasa da dolaylı olarak yönetmelikler de izin kriterleri gösterilmektedir. Örnek olarak biyoçeşitlilikle ilgili araştırma ve inceleme başvuruları Ormana ve Su işleri Bakanlığı'na yapılırken, Türkiye'de bitki genetik kaynağı toplamak ve yurt dışına çıkartmak isteyen bir kişi, Gıda ve Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan izin alması gerekmektedir. Dolayısıyla ekosistemdeki türlerin izin verilebilirliği bakanlıklar veya müdürlükler arasında yetki karmaşasına yol açabileceği gibi ekosistemdeki bütünün parçalara ayrıldığı görülmektedir.

Biyokaçakçılığın temel aktörleri kimlerdir? *"Akademisyenler, araştırmacılar herkes biyokaçakçı riski taşıyor olabilir çünkü turist dağda geziyor, 'ben dolaşıyorum dediğinde ne yapacağız' acaba geziyor mu?"* ifadeleriyle bu tür sorunsalın-önemin kapsamına herkesin dahil olacağı söylenebilir.

Sonuç

Yapılan araştırmada, ülkemizde biyokaçakçılık sorunsalının yeterince önemsenmediği tespit edilmiştir. Biyokaçakçılık, "hukuksal" olarak tanımlanmadığından biyokaçakçılığı önleme, tespit ve ceza konusunda sorunlar yaşandığı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenledir ki biyoçeşitliliği koruma ve biyokaçakçılığı önleme konusunda derhal yasa çıkartılması gerekir.

Biyokaçakçılık kavramının ortaya çıkışı, yurt dışındaki aktörleri dikkate alarak farkındalık yaratılmıştır. Öte yandan, bu tür kaçakçılık olayları ülke içerisinde de sıkça yaşanmaktadır. Dolayısıyla kavramın tanımlanmasında yurt içindeki aktörlerde dahil edilmeli ve buna göre tedbirlerin geliştirilmesi gerekir.

Aynı zamanda ülkemizde, biyokaçakçılıkla mücadele edecek temel bir teşkilat/yönetim/organizasyon yoktur. Bu durum biyokaçakçılığı, yurt içindeki sıradan kaçakçılık olayları içerisinde göstermektedir. Öte yandan biyokaçakçılığı önleme ve tespiti konusunda kurumlar arasındaki görev dağılımı yani ilgili kurumların kendi görevleriyle ağırlıklı olarak ilgilenmesi, ikincil bir durum olarak biyokaçakçılığa gereken önemin verilmediğini göstermektedir. Nitekim ilgili

kurumlar üzerinden değerlendirmeye göre, biyokaçakçılığı önleme konusunda yeterli personellerde bulunmamaktadır. Her ne kadar ilgili kurumlar, biyokaçakçılık konusunda eğitim, seminer, toplantı gibi etkinliklerde bulunsalar da bu tür organizasyonların eksik kaldığı gibi kurum içinde dahi yeterli teknik donanıma sahip personellerin bulunmadığı ortaya çıkmaktadır.

Araştırmada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus, biyokaçakçılık olaylarının resmi kayıtlardan çok gerçekleştiği yönündeki tespitlerdir. Bu bağlamda göz göre göre biyoçeşitliliğimizin yok oluşuna seyirci kalmaktayız. Biyoçeşitlilik ve biyokaçakçılık hakkında yurttaşların yeterli düzeyde bilinç sahibi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu hususta, camilerde, köy kahvelerinde, eğitim kurumlarında mümkün olduğunca doğamızın ve biyoçeşitliliğimizin önemi daha fazla etkinliklerle anlatılmalıdır. Ancak ekosistemdeki önem, soyut ifadelerle değil yani ekonomik olarak ülkesinin ve kendisinin de zararına yol açacağından gerçekliğiyle ifade edilmelidir. Milli parkların biyokaçakçılara maruz kalacağı düşüncesiyle gerekli tedbirlerin ayrıca artırılması gerekmektedir. Çünkü milli parkların giriş noktaları dışında başka yerlerden girilerek canlı türlerini kaçırma eylemini gerçekleştirme olasılığı yüksektir. Araştırmada ortaya çıkan diğer bir tespit, biyokaçakçılar eşittir akademisyenler veya bilimsel araştırma yapan kişilerdir. Dolayısıyla yurt dışından giriş yapan akademisyenler, özellikle ne amaçla geldikleri ve nerede ikamet edecekleri gibi tedbirlerin sıkı bir şekilde yapılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Algan, N. (2002). Türk Boğazları'nda Çevresel Güvenlik. *Mülkiye Dergisi*, 26/234, 2-34.
- Cırık, U. (2007). Milli Parklar ve Uzun Devreli Gelişme Planları. *Planlama Dergisi*, 1, 45-50.
- Çakır Sümer, G. (2016). Çevresel ve Milli Güvenlik Boyutları Açısından Biyolojik Çeşitlilik ve Tehlikeler. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 11/1, 207-224.
- Çelik, C. (2015). Doğal Alanları Koruma: Amerika Birleşik Devletlerinde Milli Parkların Oluşum Süreci ve İdaresi. *Türk İdare Dergisi*, 481, 401-432.
- Demirayak, F. (2012) *Biyolojik Çeşitlilik-Doğa Koruma ve Sürdürülebilir Kalkınma*, Tubitak.
- Des Jardin, J. (2006). *Çevre Etiği*, Ruşen Keleş (çev.), İstanbul: İmge Yayınevi,
- 19.04.2017, <http://www.appsaljazeera.com/interactive/endemik/endemik/index.htm>.
- 02.11.2017, <http://www.milliparklar.gov.tr/Anasayfa/istatistik.aspx?sflang=tr>.
- 04.11.2017, http://www.wwf.org.tr/ne_yapiyoruz/doga_koruma/doal_alanlar/kure_daglari/.
- 06.11.2017, <http://www.sierraclub.org>.
- 06.11.2017, <https://www.nps.gov/aboutus/index.htm>.
- 11.11.2017, <http://www.gercekgundem.com/guncel/230090/biyokacakcilik-suc-olmalidir>.
- 11.11.2017, <http://www.turktob.org.tr/dergi/makaleler/dergi18/62-68.pdf>.
- 11.11.2017, <https://www.icisleri.gov.tr/icisleri-bakani-suleyman-soylu-trabzonda>.
- 13.11.2017, <http://www.hurriyet.com.tr/son-5-yilda-101-biyokacakci-yakalandi-40027208>.
- 13.11.2017, <http://www.nuhungemisi.gov.tr/DosyaRaporSunum/Belgeler/bb951776-e874-40ce-842b-d90ae82b6381.pdf>.
- 13.11.2017, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/istanbulda-yeni-bir-endemik-bitki-turu-kesfedildi,61-qazrcNkiX5BUZG3bErA>.
- 14.11.2017, <http://www.gaziantep27.net/gaziantep-te-kus-kacakcisina-sucustu510021h.htm>.
- 04.12.2017, <http://www.endangeredspeciesinternational.org/overview4.html>.
- 05.12.2017, <http://www.teknoloji6.com/biyoteknoloji-ve-gen-teknolojisi-nedir-uygulama-alanlari-nelerdir-6306>.
- Jeffery, Y. vd. (2013). Biodiversity, Extinction and Humanity's Future: The Ecological and Evolutionary Consequences of Human Population and Resource Use. *Humanities*, 2, 147-159.
- Kahraman, A. Vd. (2011). Biodiversit and Biosecurity in Turkey. *Environment and Chemistry*, 24, 33-37.
- Kurt, H. (2017). Çevre Sorunlarının Kavşığında Biyolojik Çeşitlilik. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22/3, 825-837.
- Myers, N. (1993). Biovidersty and The Precautionary Principle. *Ambio*, 22, 74-79.

- Orman ve Su işleri Bakanlığı.(2017). Biyokaçakçılıkla Mücadele Rehberi, <http://www.nuhungemisi.gov.tr/Giris/index.aspx>.
- Özgen, Özlen, vd. (2007). *Tüketiciler ve Modern Biyoteknolojileri: Model Yaklaşımlar*, Ankara Ankara Üniversitesi Biyoteknoloji Enstitüsü Yayın No: 1.
- Pars Şahbaz, R., Altınay, M. (2015). Türkiye'deki Milli Parkların Rekreasyon Faaliyetleri Açısından Değerlendirmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3, 125-135.
- Reyhan, H. (2012). *Ekolojik Emperyalizm*, Ankara: Alter Yayın.
- Soner A. (2017). *Radikal Gazetesi*, <http://uyusturucu.uzerine.com/index.jsp?objid=63>.
- Süalp Çağlar, S. (2004). Biyoçeşitlilik ve Türkiye'nin Durumu. *Kekibeç*, 18, 119-138.
- Tetik,A.(2017).Modern Bitki Biyoteknolojisi, <http://www.zimid.org/sunumlar/Modern-Bitki-Biyoteknolojisi.pdf>.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yorulmaz, T. (2004). Biyolojik Kaçakçılık ve Omurgalı Hayvanlarımız. *Tabiat ve İnsan*, 187, 3-12.
- Yücel, M., Babuş, D. (2005). Doğa Korumanın Tarihçesi ve Türkiye'deki Gelişmeler. *Doa Dergisi*, 11, 151-175.

EKLER

EK 1: Biyokaçakçılık Açısından Küre Dağları Milli Parkı Mülakat Soruları

Bu araştırma formu, Küre Dağları Milli Parkı'nın biyoçeşitlilik ve biyokaçakçılık bakımından farkındalığının tespiti hakkında bilgi edinmek amacıyla hazırlanmıştır. Mülakat sırasında sunulan bilgiler bilimsel araştırma maksadıyla kullanılacaktır. Mülakat görüşmesinde, kimlik bilgileri açıklanmayacak bundan dolayı samimi ve doğru cevaplar vermeniz beklenmektedir. İlginiz ve samimiyetinizden dolayı teşekkür ederim...

Erdal GÜLER

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Kurum:

Eğitim Durumu/Bölümü:

Görüşme Tarihi:

- 1) Biyokaçakçılık kavramını duydunuz mu? Kavramı nasıl tanımlıyorsunuz?
- 2) Biyokaçakçılıkla ilgili herhangi bir eğitim/seminere katıldınız mı? Bu tür etkinliklerde görevli buldunuz mu?
- 3) Biyokaçakçılık hakkında ihbar aldınız mı? İhbarları nasıl değerlendiriyorsunuz ve bu tespit sırasında yapılması gerekenler nelerdir?
- 4) Biyokaçakçılıkla mücadele konusunda kimler görevlidir?
- 5) Biyokaçakçılık olayı suç mu yoksa kabahat midir?
- 6) Küre Dağları Milli Parkın önemi ve işlevi nedir?
- 7) Küre Dağları Milli Park alanı içerisinde biyokaçakçılık olayı gerçekleştirildi mi? Bu konuda tedbirler yeterli midir?
- 8) Küre Dağları Milli Parkı ziyarette buldunuz mu? Neden?
- 9) Biyoçeşitlilik-Biyokaçakçılık konusunda yerel halkın yeterli bilgiye-bilince sahip olduğunu düşünüyor musunuz? Bu konuda yapılması gerekenler nelerdir?
- 10) Biyoçeşitlilik-Biyokaçakçılık konusunda hukuki-idari tedbirlerin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Biyokaçakçılıkla mücadele kanununun çıkmasını bekliyor musunuz?
- 11) Biyokaçakçılığı olaylarının temel aktörleri sizce kimlerdir?